

Vrijeme i ritam svakodnevice u ranom odgoju

Maria Carmen Silveira Barbosa

Članak problematizira svakodnevni život i iskustva koja nudimo našim najmlađima, te govori o važnosti promišljanja kulture radosti i kulture življenja.

“ *Djetinjstvo je kad još nije prekasno.*

Kad smo otvoreni za iznenađenja i čaroliju, gotovo sve postizemo tada dok stvaramo vlastito poimanje vremena. ”

Mia Couto (2012)

pedagogije: prednost se daje izvršenju zadataka s mjerljivim učincima, ranog pismenosti, ponudi programa ranog učenja stranih jezika i ranog usvajanja matematičkih vještina, zatim organizaciji procesa evaluacije kojem je cilj uspoređivanje i klasificiranje – tržišno poslovanje se postavlja kao glavni cilj. Kako bi što bolje organizirale svoje vrijeme, ustanove ranog odgoja posežu za efektivnim sredstvima poput dnevnog rasporeda i rutina ko-

jima se kontrolira vrijeme. Ovo vrijeme se smatra čisto kronološkim, linearnim, sekvencijalnim, fragmentiranim, *onim koje samo prolazi* i potiče produktivnost. Ono je svojstveno kapitalističkim odnosima, ono napada naš svakodnevni život i osiromašuje doživljaj djetinjstva.

Vrijeme, viđeno drukčije

Da bismo izmijenili osjećaj vremena u odgojno-obrazovnom procesu, neophod-

Ubrzano vrijeme, vrijeme s velikim V
Krajem 70-tih Felix Guatarri iznosi važno promišljanje o ustanovama ranog odgoja. One su, piše Guatarri, prostor uvođenja, a u ovom životnom razdoblju osnovna inicijacija za dijete jest povezivanje, tj. smještanje u vrijeme – ne u bilo koje vrijeme, već u ono ubrzano, s velikim V. Bez sumnje, u vremenu kad su ove riječi napisane mi odgajatelji nismo mogli razumjeti posljedice koje će rekonfiguracija vremena i prostora u proteklih trideset godina (zbog brzine i potrošnje) donijeti u svakodnevne živote nove generacije djece. Ekonomski proces proizvodnje, profitabilnost, racionalizacija, mjerenje i ubrzavanje vremena utjecali su na naš koncept odgoja i obrazovanja. U zadnje vrijeme možemo, unatoč prividnom nedostatku ekonomske produktivnosti, u našim vrtićima primijetiti prisutnost vremena s velikim V u formi implicitne pedagogije. Različiti su pojavni oblici ovakve

© Luciane Pandini

no je udaljiti se od ideje linearnog vremena i njegovog dinamičnog ubrzanja nametnutog kapitalističkim sustavom. Ovo ubrzanje oduzima smisao odgojno-obrazovnim postignućima. Doista, paradoksalno, stječe se dojam golemog broja zadataka koje treba izvršiti dok se istovremeno javlja osjećaj neuspjeha na profesionalnom i osobnom planu odraslih i poraza na planu odgoja i obrazovanja djece. Jedan od načina bijega od ove *kapitalističke svjetovnosti* jest okrenuti se drukčijim prihvaćenim konceptima vremena, poput onih koje su definirali Grci, kod kojih također nalazimo *chrónos* – uzastopan slijed vremena kroz prošlost-sadašnjost-budućnost, zatim *kairós* – koji znači trenutni, kritični trenutak, prilika, koju trebamo razlikovati od *aión* – koja u tumačenju vremena ima značenje intenziteta i trajanja. Slično njima, stanovnici Srednje Amerike izumili su kalendare koji su im omogućili ne samo dijakronično, već i sinkronično mjerenje vremena. Nekadašnja amazonaska plemena, poput naroda *Krahô*, iz perspektive simboličkog svemira vrijeme shvaćaju kao snagu koja rađa život kroz svoj tijek i promjene: zora/suton, suša/kiša, solarno vrijeme (brzo) ili lunarno (sporo) – vrijeme je stvaranje. Nailazimo također i na 'nemišljeno' vrijeme, poput onog plemena *Amondawa* (*oni uopće nemaju pojam o vremenu i datumu, ne poznaju ih i nemaju za njih određene nazive, prim. prev.*). Oni, iako sekvencijalno broje vrijeme, ne odvajaju događaje iz sadašnjosti od onih koji se odvijaju u nekom drugom trenutku. Ova kulturna različitost u razumijevanju vremena može nam pomoći u promišljanju

utjecaja na različite društvene modele i načine kojima najmlađima možemo osigurati iskustvo djetinjstva.

Iz dana u dan je proizvod života u zajednici

U ranom odgoju i obrazovanju život u zajednici je, pomoću nekih varijabli, strukturiran prema konceptu '*iz dana u dan*'. Mogli bismo početi tvrdnjom da način organizacije prostora (namještaja i materijala) ili stavljanje materijala u ruke grupe (igre i igračke, svakodnevni predmeti, umjetnički, prirodoslovni i tehnološki materijali) predstavlja mogućnosti i načine uspostave zajedničkog života između djece i odraslih. Svaki član grupe, bilo da se radi o maloj bebi, malom djetetu ili odgajatelju, donosi raznovrsna kulturna, društvena i emocionalna iskustva. Od trenutka okupljanja grupe, potrebno je vrijeme kako bi se ovaj prostor, s ovim ljudima i njihovim iskustvima, pretvorio u okruženje – mjesto susreta i izgradnje života u zajednici. Vrijeme je varijabla koja za sobom ostavlja pokret, energiju i ritam koji su djeci i odgajateljima potrebni da bi mogli intenzivno doživjeti dnevno iskustvo života u zajednici. Vrijeme je ono što stvara dimenzije kontinuiteta, trajanja i smisla u životu pojedinca ili zajednice. Međutim, postoje i drugi putovi, druga stajališta, drukčiji načini za *biti i činiti*. Vrlo je važno u život *iz dana u dan* inkorporirati praksu, različita viđenja, različita pokazivanja vremena i načina na koje se može pobjeći od jedne jedine vremenske logike. Stvorite vrijeme da biste bili s djecom i da biste bili prisutni – pažljivi, zainteresirani, smireni, revni – i sve to na nenametljiv način. Kroz male,

zajedničke, svakodnevne aktivnosti stvaramo stvarni i zamišljeni svijet i širimo životne mogućnosti povezujući kreativnu umjetnost s umjetnošću življenja. Uz odrasle, djeca uče o načinima ponašanja i odnosu prema svijetu, te stvaraju vlastiti način postojanja. Uz dovoljno vremena za slušanje poezije, glazbe, glasa, slika i ideja pojačava se dječja osjetljivost. Svakodnevni život postaje mjesto za odvijanje rituala i ponavljanja, ali i prilika za susret s neuobičajenim koje izvire iz svakodnevnice. Vrijeme koje dijete provodi u vrtiću ne smije biti 'vrijeme koje prolazi'. Ono zaslužuje da ga se osjeti i živi dovoljno dugo i intenzivno da bi se doživjelo djetinjstvo. Uz pomoć odgajatelja djeca uče kako koristiti vlastito vrijeme – osobno i zajedničko – uče uživati u prilikama i stvaraju iskustva. To kod svakog od njih izaziva entuzijazam koji će ih pratiti cijelog života – koji će biti izvor životnog zadovoljstva i zajedništva i donijeti novine u životu kroz spoj jedinstvenosti i snage društvenog. Svakodnevni život prožet je političkim životom kroz umjetnost bivanja i činjenja i kroz odnose među ljudima. On također ima i etičku ulogu: stvaranje uvažavajućih odnosa s drugima, formiranje sjećanja. Pričanje priča i prenošenje iskustava pružaju estetski užitak, usmjeravaju pažnju na detalje, na usrdnost, na jačanje vlastitosti i, ukratko, na neprolaznu krhkost života. Pripovijesti kojima izgrađujemo vrijeme i vrijeme za stvaranje priča. Vrijeme se stvara kroz priče.

Živite s veseljem svaki dan

Kako Boaventura Santos kaže (2012.), 'neoliberalizam je za veliku većinu ljudi iznad svake kulture straha, patnje i smrti: ne možemo ga učinkovito suzbiti ukoliko ga ne suočimo s kulturom nade, veselja i življenja'. Ja vjerujem da se ova kultura mora stvarati i poticati u djeci tijekom svakodnevnog života u vrtiću. Živjeti pravičan, dostojan i sretan život prisjećajući se riječi Mie Couto da 'oni koji govore o vremenu također govore i o nadi i njezinoj sestri blizanki – očekivanju'.

Bibliografija

Couto M., *E se Obama Fosse Africano?* (Što bi bilo da je Obama Afrikanac?). Rio de Janeiro: Rocco, 2012.

Santos B. de Sousa, *Democratizar, desmercantilizar e descolonizar* (Demokratiziraj, demerkanaliziraj i dekoloniziraj). Buenos Aires: str/12, 12 travanj 2012.

Maria Carmen Silveira Barbosa je profesorica na Učiteljskom fakultetu u Saveznom sveučilištu Rio Grande do Sul i glavna je urednica brazilskog časopisa *Infancia Latinoamericana*. licabarbosa@ufrgs.br

© Luciane Pandini